INNOVA DIES NOSTROS SICUT A PRINCIPIO. Lam. Jer. V. 21.

DISSERTATIO PROOEMIALIS DE HUMANIS ACTIONIBUS,

AC DE PRÆCIPUIS ALIIS MORUM MATERIIS.

SCripturo mihi de Rebus Moralibus, quæ ſunt per ſeſe maximi momenti, ſimulque præſenti noſtra ætate plurimis diſceptationibus (neſcio quo fato) obnoxiæ ſatius videtur *aliena verecunde diſcere, quam mea impudenter ingerere*; quod olim D. Hieronymus Paulino reſcribens commendabat in Platone, qui cum *Athenis magiſter eſſet, Provincias laborioſiſſime peragravit, ut alienæ Sapientiæ Diſcipulus fieret*. Hanc ob cauſſam ex gravibus, probatiſque Auctoribus non niſi certa, aut vero proximiora conatus ſum decerpere, atque in unius quaſi corporis formam coaptare, quæ deinceps magis enarrando quam diſputando proferam, ſeu ipſorummet verbis, ſeu dictionibus conſimilibus, prout commodior erit occaſio. Perſpicuitatis gratia Diſſertationem iſtam partior in Articulos quinque. *Primus* conſtabit ex generalibus Prænotionibus, a quibus auſpicandum Moralium Rerum ſtudium. *Secundus* Actionum Humanarum naturam, diviſionem, ſeriem patefaciet. *Tertius* Voluntarium, ac Liberum explanabit. *Quartus* Involuntarium, ejuſque cauſſas ſingulas evolvet. *Quintus* actionum Moralitatem tum univerſim tum ſpeciatim ediſſeret. Huic autem labori ut Numen Divinum ex alto adſpiret propter Nominis ſui gloriam, quæ unice mihi cordi eſt, ſubmiſſe & devote precor.

ARTICULUS PRIMUS.

De Prænotionibus Generalibus.

1. Deus hominem initio creavit ob finem ſupernaturalis gloriæ.

1. SUmme providens Deus, qui rebus omnibus abs ſe creatis peculiarem conſtituit finem illarum naturæ & facultati attemperatum, principio Hominem cum efformaret corpore organico, & animo intellectuali conſtantem, ſuaque inſignitum Imagine, eumdem elevavit ad finem omnium ſublimiſſimum ac perfectiſſimum, videlicet ad Beatitatem in Cœlis aſſequendam; quæ cum in ipſius ſummi Dei intuitiva viſione, & amore fruitivo conſiſtat, omnem prorſus rationalis hominis appetitionem cumulate explere, atque æternum ſatiare valet.

2. Honeſtæ *actiones hujus temporalis vitæ ſunt media neceſſaria obtinendæ felicitatis.*

2. Siquidem vero omnis ordinate volens, quotieſcumque finem aliquem aut ſibi aut alteri agenti ſibi ſubdito præfigit, media quoque ad finem conducentia diſponit, ac parat; idcirco Deus homini ſic condito, & elevato rectam in hoc ſæculo viven-

vivendi rationem præſcripſit ex ſupernæ Beatitatis ceu finis ultimi contemplatione dimetiendam moderandamque, ut ea accurate ſervata, in præſenti etiam vita initialem quamdam felicitatem prægustaret, ac deinceps ad aliam translatus vitam completa felicitate jugiter perfruiturus conquieſceret.

3. Homo, a fine ſupernaturali peccando aberrans, ad eumdem erigitur beneficio Redemptionis Chriſti.

3. Sapienter, benigne, ac ſplendide hæc omnia Deus Optimus Maximus. Aſt homo poſt brevem tam fauſtis auſpiciis inchoatæ lucis uſuram a præſtituta ſibi norma agendi turpiſſime defecit, arbitrio ſuo libero mandatum Divinum tranſgreſſus. Unde (quæ juſta fuit inobedientiæ multatio) confeſtim & nativarum virium debilitationem ſenſit, & gratuitorum donorum jacturam ſubiit, & cœleſtis gloriæ conceptam ſpem amiſit. Quis crederet? dejectum, denudatum infirmatumque *Miſericors* jam Deus relevavit, ſanavit, ornavit, æterna Unigeniti Filii ſui *Redemptione inventa*.

4. Reparato homini rurſus præſcripta actionum honeſtas pro capeſſendo fine ultimo.

4. Ita tamen idem, qui antea (Chriſto Jeſu humanam Progeniem collapſam reſtaurante, & inſtar Agni ab origine mundi occiſi per ſanguinem ſuum pacificante ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt) propoſitus homini beatiſſimus Finis, ut, priſtino decreto *invariato*, ſciret ſe conſtringi ad comparandam repromiſſam felicitatem continuata honeſtarum ſanctarumve actionum ſerie, quæ & rationali ejus naturæ forent conſentaneæ, & cæleſtium Legum præſcripto apprime conformes, ſicque acerrimæ luctæ deſtinari, jugiter in hoc ſæculo ſuſtinendæ adverſus inordinatos rebellis concupiſcentiæ motus.

5. Ad honeſte vivendum adjuvatur homo Morali Scientia, *præter reliqua ſubſidia divinitus præſtita.*

5. Clementiſſimi Numinis beneficio proviſum eſt, ut reſtauratus tam mirabiliter homo, præter alia plurima adminicula ad proficiendum in tanto negotio, peculiari informaretur Diſciplina, quæ moribus ejus ad veram, ſolidamque felicitatem componendis deputata cum ſit, tota quanta eſt, *Moralis* nuncupari conſuevit. *Moralis* voce hoc in loco intelligimus *actiones humanas*, quæ *conſulto*, & *deliberate* fiunt; non tantum animorum noſtrorum propenſiones, vel agendi conſuetudines, vel pacta, inſtituta, leges. Harum enim rerum omnium hic ei dumtaxat habetur ratio, quam exigit illarum influxus in humanas actiones.

6. Indicantur objectum finis & officium *moralis ſcientiæ.*

6. Ex prænotatis cuilibet pronum erit conjicere iſtiuſmodi Diſciplinæ objectum, finem, officium. *Objectum* eſt ratio ſummi Boni adipiſcendi; eaque cum ſita ſit in honeſtis actionibus ab homine producendis ad rectæ rationis normam, hinc conſequens eſt, ut Scholaſtico loquendi genere actiones vere humanæ dicantur *materiale* objectum, *formale* vero honeſtas in ipſas inducenda. *Finis* eſt comparare homini felicitatem numeris omnibus abſolutam, quæ ejuſdem ſummi Boni poſſeſſionem complectitur, ſicque ſtatum hominis efficit omnium bonorum aggregatione perfectum. *Officium* denique ſeu munus eſt certis quibuſdam præceptionibus humanas actiones regere, & ad virtutem accommodare, quo ſcilicet invenire poſſint legitimum medium aſſequendi Bonum ſummum.

7. Notatur duplex finis, proximus, & ultimus, *facultatis moralis.*

7. Duplicem itaque finem Morali Diſciplinæ propoſitum agnoſcimus: *proximum* unum, qui eſt morum ſeu actionum honeſtas: alterum *ultimum*, qui ſuprema felicitas eſt, ex quo ſimul intelligimus, tria hæc promiſcue uſurpari, *Beatitudinem*, *Finem ultimum*, *Summum Bonum*. Eximia ſane, ac peculiaris iſtius Diſciplinæ dos, quod intimo ſuo fine haud contenta ad externum quoque eumque ſummum excurrat. In reliquis quippe Artibus cum geminus pariter finis ſecerni queat, unus qui eſt ipſum opus conficiendum, alius qui eſt extra ipſas artes tamquam operis finis; compertum eſt, nulli artium curæ eſſe poſteriorem finem: ut jamdiu apud Sextum Empiricum (*Lib. cont. Eth.*) notavit Metrodorus iis verbis: *nulla rerum peritia ſuum finem conſiderat.*

8. Summæ præſtantia Moralis diſciplinæ, cui ſerie operam dare noſtra plurimum intereſt.

8. Exinde autem tria prono velut alveo fluunt. 1. Maximam eſſe Diſciplinæ Moralis dignitatem, utilitatem, neceſſitatem, quæ in id recta tendit, quod hominem perficere, ac beare valet. 2. Mirandum, omnes homines beatos eſſe cupere, & tamen eidem, uti par eſt, addiſcendæ excolendæque admodum paucos vacare ex eorum quoque cœtu, qui latina ſciunt, ſacris operantur, ac etiam exoticæ eruditionis olent unguenta. *Quæ dementia* (inquiebat Seneca ad Lucilium ſcribens) *ſupervacua ſectari in tanta temporis inopia*! 3. Cum velut antonomaſtice *Practica* vocetur ſcientia neminem ei rite incumbere, niſi qui ipſam, ut Tullii verbis utar (*Lib. 2. Tuſcul. Quæſt.*) *non oſtentationem ſcientiæ, ſed legem vitæ putat*, & illuc præterea ſpectat, ut ſolidam ac perennem ſibi paret felicitatem.

9. In præſenti Opere deſignatur nomine Diſciplinæ Moralis, *non Ethica pura, ſed* Theologia Moralis.

9. Porro *Diſciplinam Moralem* dum toties hic nomino & commendo, ne quis Philoſophiam Practicam ſive Ethicen præciſe intelligat, exerte admoneo, ſed potius ſibi perſuadeat, Theologiam Moralem Chriſtianam deſignatum iri: quæ quidem,

dem, ubi pro dignitate ſua traditur, quidquid bonæ frugis in illa prius a erat, proprio ſinu jam complectitur, ac multum itidem continet, quod illa ignorabat. Quamquam ambæ facultates in eadem *Moralis* nomenclatura conveniant, eo quod moribus humanis ad honeſtatem dirigendis præſideant, ſubindeque homini beando intendant; re tamen ipſa inter ſe valde diſcriminantur, ac poſterior priori tantum dignitate prævalet, quantum cæli terræ anteſtant. Quocirca eo, quo par eſt, moderamine admittenda quotquot, vel de Morali Philoſophia apud vetuſtos Scriptores Ethnicos, vel de Naturali Juriſprudentia apud noviſſimos Proteſtantes Auctores, leguntur prolixa & exaggerata nimis encomia.

10. Diſcrimen triplex inter Philoſophiam, & Theologiam Moralem.

10. Quod inter Ethicam, ſive Juriſprudentiam naturalem, atque Theologiam Moralem ſtatuimus diſcrimen, non unicum aut leve illud eſt, ſed multiplex, & notabile. Illa ſiquidem omnem *honeſti*, & *inhoneſti* ideam nonniſi ex naturalis rationis dictamine deducit. Hæc vero ex regulis ſuperioribus Doctrinæ divinitus, hoc eſt per Sacram Scripturam, ſeu per Traditionem Eccleſiaſticam, revelatæ potiſſime haurit. Illa pro fine felicitatem reſpicit naturalem, & concluſam præſentis vitæ ambitu; Hæc ad ſupernaturalem, atque æternam beatitatem collimat. Illa ſuis placitis *hominem* format; Hæc præceptionibus ſuis *Chriſtianum* inſtituit. Itaque quod ſpecie tenus illa mortalium generi promittit; hæc ſolum reapſe præſtat.

11. Sola naturalis ratio impar eſt ſeu ultimo fini, ſeu mediis ad eum ducentibus, cognoſcendis.

11. Sane qui poteſt unquam fieri, ut quæ ſolius naturalis rationis ductum ſequitur Diſciplina, valeat homini ſuppeditare perfectam normam veræ honeſtatis & juſtitiæ, eumque ad ſublimiſſimum Finem ultimum recta dirigere; quando conſtat, ipſum per ſe humanæ rationis ocellum, niſi uberiori ac puriori revelatæ Doctrinæ lumine fuerit perfuſus & confortatus, nedum in iſtius Finis cognitione, ac in mediorum eidem ſubordinatorum notitia plane cæcutire, ſed in multis etiam veritatibus definiendis, quæ cæteroquin vim naturalis rationis minime excedunt, paſſim hallucinari & deficere?

12. Prædictum humanæ rationis defectum perſpicue produnt errata innumera, & mores corruptiſſimi Gentilium Philoſophorum.

12. Evidens & ineluctabile ejus rei argumentum capere licet ab integro priſcorum Philoſophorum cœtu, in quibus & naturalis rationis lumen ſplendore ſatis viſibili ſcintillaſſe, & exactam Ethices cognitionem viguiſſe, novimus. Quamquam ii reputarent ſe eſſe ſapientes, & *ſuam ſapientiam*, (ut ait D. Aug. *Tract.* 45. *in Joann.*) *buccis crepantibus ventilantes etiam dicere auderent hominibus: Nos ſequimini, ſectam noſtram tenete, ſi vultis beate vivere*: nihilo tamen ſecius, teſte Apoſtolo (*ad Rom. c.* 1.) *ſtulti facti ſunt: obſcuratum eſt inſipiens cor eorum*, adeo ut & ſeipſos, & ſequaces ſui graviſſimis erroribus implicarint, & infandis flagitiis conſpurcarint. Quod utique palam facit, illos nihil minus, quam ſinceræ honeſtatis regulas, & veræ felicitatis metam, adſecutos.

13. Indicantur aliqua ex iiſdem Gentilium erratis, ad morales doctrinas ſpectantia.

13. Eorum lapſus diſtincte recenſere ut longi foret operis, ita ſupervacanei etiam videtur, cum ſint paſſim obvia in Hiſtoria Philoſophica. Ecquis enim eſt qui neſciat, ut de moralibus dumtaxat erratis aliqua promamus exempla, Platonicos uxorum communioni, ac mendaciis patrocinatos? Stoicos parilia judicaſſe omnia peccata, atque autochiriam ſive occiſionem ſui perquam dignam homine ſapiente? Solonis aliorumque Athenienſium Sophorum legibus promiſcuum maſculorum concubitum; & inceſtas nuptias commendatas? Carneadis Academicos, Jus naturale nullum eſſe, nullamque juſtitiam propugnaſſe, proinde ex ſola utilitate cuncta hominibus peragenda? Cyrenaicos, Epicureoſque ad temporariam proſperitatem, & cœnoſas ſenſuum voluptates univerſa retuliſſe? Sed quid plura? concludamus in unum quæcunque poſſent ſeorſim in re iſta notari, ratiocinium ducentes ex eo quod D. Aug. (*Lib.* 19. *de Civit. Dei c.* 1.) commemorat.

14. Ratio generalis & decretoria ſubnectitur, cur tantopere Gentiles errarint.

14. Si Philoſophi, *qui ſtudium ſapientiæ in hujus ſæculi vanitate profeſſi ſunt*, ut inquit S. Doctor, inſtar furioſorum invicem diſſenſere in ſummo bono, & ultimo fine conſtituendo: adeo ut *facta tripartita velut generalium diſtributione Sectarum, quarum aliæ in animo, aliæ in corpore, aliæ in utroque fines bonorum ponerent, & malorum, M. Varro in libro de Philoſophia tam multam dogmatum varietatem diligenter, & ſubtiliter ſcrutatus advertit, ut ad ducentas octoginta octo ſectas, non quæ jam eſſent, ſed quæ eſſe non poſſent, adhibens quaſdam differentias facillime perveniſſet*; quanta, quæſo, non oportet eos detentos fuiſſe caligine in pervidendis, quanta deordinatione abſtractos in explendis officiis ſingulis ſive erga Deum, ſive erga ſeipſos, ſive erga proximos, ita quidem ut univerſæ vitæ ipſorum *& tenebræ & lubricum* (*Pſ.* 34.) rectiſſime dicantur? Etenim a præconcepta ultimi finis idea totam præſentis vitæ rationem pendere, meridiano ſole clarius. Sicuti namque, juxta Metaphyſicos, omnes effectus in rerum natura exiſtentes ſunt neceſſario penduli ab influxu primæ Cauſæ Effectricis, ita moralium judicio omnis appetitio

crea-

creatæ voluntatis ab ultimo Fine debet primario moveri. Infra (*a n.* 25. *uſque ad n.* 45.) de hoc argumento plura occurrent.

15. Præcedentem animadverſionem noſtram firmari, & illuſtrari magis fatebitur quiſquis notabit errores recentiorum Proteſtantium in Juriſprudentia naturali interpretanda.

15. Haud abſimile argumentum, illudque huic noſtræ ætati forſan accommodatius, ad confirmandum quod (*n.* 10. *&* 11.) ſtatutum a nobis eſt, ſumere licet ex Acatholicis Scriptoribus plurimis, qui Diſciplinæ *Juris naturæ & Gentium* excolendæ, reſtaurandæ, atque (ut ipſi arrogantia & impudentia pari dicere amant) a Scholaſticorum Theologorum Romanenſium ineptiis & quiſquiliis penitus expurgandæ, æmulis ſtudiis laboribuſque improbis adlaborant. Et hi enimvero paſſim ac graviſſime ceſpitant, impingunt, labuntur in ſtabiliendis juſti, decori, honeſti regulis; in declarandis ſocietatis civilis, & moralis vitæ officiis, in formandis ad honeſtatem, ac felicitatem humanis actibus; adeo ut nihil minus quam prætenſam falſoque jactatam Naturalis Juris reformationem apud eos invenias, ſed magis deformationem peſſimam atque horribilem errorum colluviem, quibus, ipſorum opuſcula aut volumina grandiora frequenter avideque legendo, afflantur ſenſim bene multi ex noſtratibus incauti, & Sacrarum Diſciplinarum imperiti.

16. Potiſſima cauſſa talium errorum repetenda ex nimio uſu naturalis rationis.

16. Sed quænam cauſſa tot, tantarumque allucinationum in hominibus tam eruditis, qui ſingulari etiam beneficio (quod vetuſtæ Gentilitatis in Sophis minime obtigit) lucem beatiſſimam adſpicere jam potuerunt, quam in hac temporum plenitudine exortus ſol Juſtitiæ Chriſtus Orbi univerſo importavit? Ne diutius, & operoſius diſquiratur, quod mihi videtur eſſe in propatulo, ideo ab hujuſmodi Novatoribus profecta, & propagata tum in Chriſtianæ Religionis, tum in moralis civiliſque converſationis perniciem innumera dogmata; quia præterquamquod falſis propriarum ſectarum præjudiciis in tranſverſum aguntur, ſuperſtitioſa nimis religione litant humanæ rationi, quaſi ratum habentes, ex ingenitis naturæ luminibus omnem ferme morum honeſtatem in præſenti quoque corruptionis ſtatu poſſe a nobis intelligi, ac definiri: quo utique poſito neceſſum eſt & ipſos ſtulteſcere, quamvis putent dicantque ſe eſſe ſapientes.

17. Ad amovendam omnem impactæ calumniæ ſuſpicionem, ob oculos ponuntur capita quædam errorum, quos Proteſtantes Scriptores diſſeminarunt: in primiſque Hugo Grotius.

17. Ut ex mox dictis veritas manifeſto conſtet, & quævis ſeu amarulenti ſeu invidi animi ſuſpicio propulſetur, indicare præſtat errores aliquos palpabiles ex multis, quos in noviſſimis Proteſtantium commentationibus notarunt ac ſugillarunt nuperrime Orthodoxi duo Germaniæ Scriptores, quorum unus appoſitam ab aliis *Juri Naturali larvam detraxit*, alter vero eorumdem *principia ad criſim revocavit*. Incipiamus ab Hugone Grotio enucleante Naturalis Juris ſcita in celebri Opere *de Jure Belli, & Pacis*, quem tamquam coryphæum venerantur. 1. Monomachiam, ſeu Duellum omni jure prohibitum, gemino in caſu licere aſſeverat (*Lib.* 2. *c.* 15. §. 15.) 2. Conjugii notionem aſſignat in hoc ſitam, quod femina conſtituatur ſub cuſtodia maris, & fide data ſe obſtringat: quæ concubinatui poteſt aptari, cum mutuum conjugum nexum, fidemque reciprocam non exprimat (*Lib.* 2. *c.* 2. §. 8.) 3. Monogamiam, quamvis optimam & laudabilem, minime tamen a Deo præceptam in primæva Matrimonii inſtitutione arbitratur (*ibid.* §. 9.) 4. Obligationem vitandi mendacii derivat ex tacito hominum pacto, & illius malitiam ex repugnantia cum jure penes audientem reſidente (*Lib.* 3. *c.* 1. §. 11.) 5. Facta diſtinctione *Falſiloquii*, & *Mendacii mali*, quorum utrumque a Catholicis Theologis *formale mendacium*, ac *ſemper illicitum* reputatur, ſuſtinet locutionem contra mentem, etiam animo fallendi & ſimulandi, inculpatam eſſe, quotieſcunque proprium, vel alienum commodum, maxime publicum, eam exigat; tunc vero illicitum evadere mendacium, quando eſt cum alterius damno conjunctum: & hanc totam doctrinam monet Divinis Scripturis eſſe apprime conformem (*ibidem*). Quotuſquiſque porro eſt, qui non videat, ſic patefactam latiſſimam viam mendaciis, ſimulationibus, reſtrictionibus mentalibus, ac deſtructam communem apud Eccleſiaſticos Doctores diviſionem mendacii *pernicioſi*, *jocoſi*, *officioſi*? nam ſecundi, & tertii generis locutiones a cogitatis diverſæ reducuntur in tali ſyſtemate ad ſimulationes, & falſiloquia licita. Hic error (*n.* 314. *& ſeq.*) impugnabitur.

18. Enumerantur errores Samuelis Puffendorfii.

18. Samuelem Puffendorfium examinemus, cui honores ſecundos deferunt iidem Proteſtantes. 1. Docet Juris Naturalis, cujus principium unicum eſt lumen rationis, finem, & uſum intra terminos hujus vitæ coerceri, & tranquillitatem hujus vitæ pro fine ultimato habere (*in Præf. de Offic. Hom. & Civ. in Apolog. & alibi*) quo admiſſo ſequitur, naturali ratione non conſtare, Divinam Providentiam, quæ in præſenti vita non reddit malis omnibus condigna ſupplicia, nec præmia bonis, quid amplius utriſque rependere in futura vita: quod nedum Chriſtianæ Fidei, ſed & ſanæ Philoſophiæ contrarium eſt. 2. Poſtquam (*in Præf. ad cit. Lib. de off.* §. 9.) obligationes naturalis juris circa officia hominis erga ſe, & relate ad interiorem

ani-

animi culturam, imperfecte admodum deſignavit, immo enormiter mutilavit (quod ſane adverſum ſcopum illius operis, inſtruentis & formantis hominem, cujus præcipua pars eſt animus rationalis) dicendo, jus naturæ ſollicitum non eſſe circa ea, quæ intra pectus latent, nec aliquem effectum foras producunt ſocietati humanæ contrarium: & hac mutila ineptaque declaratione illud etiam inſinuavit abſurdum exinde neceſſario conſequens, ſcilicet plures cogitationes & delectationes animi deliberatas; pertinentes ſcilicet ad triplicem concupiſcentiam a D. Joanne (*Epiſt. 1. c. 2.*) nominatam, non eſſe naturali jure illicitas, adeoque nec ullo Decalogi præcepto prohibitas; quippe haud paucæ illarum ſunt, quæ civili externæque hominum ſocietati nullatenus obſunt, ut delectatio de præterito aliquo ſomnio, aut adſpectu impudico, vel de nocturna pollutione: poſtquam, inquam, hæc omnia male perfecit, tum pejus ad alia digreditur (*Lib. cit. c. 5. §. 3.*) quæ licet ad ſcopum illius operis minime faciant, in quo naturalis Juris ſcientia traditur penitus ſequeſtrata a Theologia revelata, ſunt tamen valde conſentanea malignæ indoli, qua Romanam inſectatur Eccleſiam. Nam ubi officium præcipuum in animi cultura eſſe dixit, ut pernicioſis opinionibus expurgetur, ſubinde in eo declarando verbis inſidioſis impetit catholicos Articulos de Sacramentali Confeſſione, & Abſolutione, de Indulgentiis, de Purgatorio, de Suffragiis pro animabus mortuorum, & ejus generis aliis.

19. Sequuntur errores alii ejuſdem Puffendorfii.

19. Idem Puffendorfius tradit 3. (*De Jure nat. & gent. lib. 2. c. 3. de Off. Hom. & Civ. c. 3.*) originem, fundamentum, principium Legis Naturalis eſſe *Socialitatem* toti humano generi a Deo inditam; vi cujus deſiderat quilibet homo ordinatam, & tranquillam ducere vitam cum aliis hominibus, quamque idcirco debet homo, quantum in ſe eſt, colere & ſervare; hinc vero definit, jure naturali eſſe *præcepta* omnia, quæ ad iſtam ſocialitatem faciunt; & eodem jure *vetita*, quæ eamdem turbant aut abrumpunt. Porro ejuſmodi principium ex ovis, quæ jam poſuerat Hugo Grotius, ab ipſo Puffendorfio eductum, atque a Proteſtantibus plurimis, præſertim Vitriario & Bohemero deinceps tantopere decantatum, approbari nequit ab ullo Orthodoxo ſerio prudenterque cogitante: quippe, ſi penitus introſpiciatur, immo ſecundum extimam etiam formam ſpectetur, plenus rimarum deprehenditur, unde in ipſo quoque Lutheri grege plures validoſque adverſarios offendit, ſcilicet Heinneccium, Coccejum, Leibnitium, alioſque. Ut enim brevibus dicamus, primum *cognitionis* principium ex conſtanti, & unanimi Metaphyſicorum doctrina debet eſſe *verum univerſale adæquatum*. Principium autem ſocialitatis, præterquam quod duo ſupponat quæ ſunt (*ex n. 18.*) falſiſſima, nimirum Juris Naturalis finem eſſe ſolam temporariam felicitatem, atque ejuſdem Juris vim & uſum ad ſolos ferme exteriores actus humanos reduci: ipſo etiam Puffendorfio haud diſſimulante non inſervit ad detegenda, & ſtatuenda directe & immediate officia hominis ſive erga *Deum*, ſive erga *ſeipſum*; immo nec univerſa officia erga *proximum* patefacit, utpote ſupponens, juxta prædictam falſam hypotheſim, felicitatem externam, & temporalem tamquam finem ſocialitatis; ex quo patet, nec univerſale nec adæquatum eſſe. Quid quod ſolitariam vitam, cujus dignitatem & utilitatem tum Divinæ Litteræ, tum Sancti Patres commendant, & inſigniores quoque Gentilitatis ſapientes extulere, omnino eliminat ceu irrationalem, & inhumanam? 4. Contendit (*de Jur. Nat. & Gent. lib. 6. c. 1.*) violata per adulterium conjugali fide competere parti læſæ jus faciendi divortium tam quoad thorum, quam quoad vinculum, ita ut licite poſſit ad alias nuptias tranſire; additque, nugatorium eſſe, quidquid ea de re in contrarium a Jure Pontificio ſtatutum legitur.

20. Errores Chriſtiani Thomaſii recenſentur.

20. Ad Chriſtianum Thomaſium accedamus, qui permagnæ æſtimationis eſt apud catholicorum Eruditorum cœtum. Quamvis in ſecundis curis ſui Operis de *Juriſprudentia Divina* nonnulla antea perperam ſcripta vel omnino expunxerit vel aliquatenus emendarit, inducta diſtinctione regularum, quarum, alias *juſti*, alias *decori & honeſti* appellat; nihilominus multa poſteris reliquit, quæ reapſe merentur nigrum theta, etiamſi eorum aliqua poſt palinodiam retinuerit ſpectatis ſolis regulis *juſti*: exempli manifeſti loco ſint ſequentia in eodem opere contenta. Propugnat, naturali ratione nec ſatis cognoſci, nec ſolide demonſtrari. 1. Hominem debere Deo impendere cultum aliquem exteriorem laudis, invocationis, gratiarum actionis, ac ſimilium pertinentium ad moralem virtutem religionis (*lib. 2. c. 1. n. 20. & 27.*) quia nempe ex Hiſtoria Sacra, & Eccleſiaſtica patet, nunquam placuiſſe Deo cultum a ratione humana inventum; in qua tamen probatione temperandam eſſe univerſalitatem locutionis ſubinde monuit. 2. Divinas Leges non complecti deobligantem exceptionem neceſſitatis ſeu periculi extremi, cujuſmodi eſſet de-

decretum tyranni prohibentis ſub pœna mortis cultum Dei publicum, (*lib. 2. c. 2. n. 137.*) quia ſcilicet exempla Martyrum, quæ poſſunt in tali caſu opponi, ſunt heroica, & ſpecialem inſtinctum Divinum præſupponunt. 3. Illicitam eſſe certis in caſibus directam ſui occiſionem (*ib. n. 74.*) 4. Polyviriam ſeu polyandriam, quæ plures maritos uni eidem uxori copulatos ſupponit, adverſari naturæ ac fini matrimonii (*lib. 3. c. 2. n. 206.*) 5. Illicitum connubium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ inter parentes & liberos (*ib. n. 246.*) 6. Illicitum conſenſum in veneream delectationem momentaneam ex alterius congreſſu nefario (*lib. 2. c. 2. nu. 116.*) 7. Prohibitam omnem ſcortationem, etiam ad beſtialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium (*lib. 3. c. 2. n. 143.*) ubi ſcortationis nomine deſignat quamlibet luxuriæ ſpeciem excludentem prolis generationem, nomine vero concubinatus & lenocinii fornicationem, qua proles generari poteſt. Hæc, inquam, omnia inficiatur oſtendi poſſe ſola naturali ratione, adeoque vetita eſſe & mala ſpectatis regulis ſaltem *juſti*, quæ juxta ipſum continent jus *ſtricte* ſumptum.

21. Poſteriores alii Scriptores Proteſtantes repetunt errores Priorum non ſine auctario.

21. Poſſet ſimiliter produci accurata ſeries errorum circa res morales, quos in ſuis commentariis diſſeminarunt reliqui Proteſtantes recentiores nominis fama ſatis clari. Verum, ne longius digrediamur ab inſtituto noſtro, eos vel me tacente poterit quiſque conjectando intelligere; ſi nimirum advertat, poſteriores hoſce Scriptores ſecutos eſſe preſſo pede Anteſignanos illos, quorum maleſanam doctrinam primis lineis jam deſignavimus; quippe, ut veteri tritoque fertur adagio, *non procul a proprio ſtipite poma cadunt*. Immo, quod magis mirandum! Diſcipuli iſti haud raro magiſtrorum ſyſtemata ac theoremata ſic intellexerunt, expoſuerunt, propagarunt, ut vel recta ſcribentibus omnino errores affinxerint, vel perperam ſcribentibus novos addiderint errores; quod brevitatis cauſa duplici dumtaxat exemplo declarabimus, petito ab uno Kemmerichio Puffendorfii interprete ſeu paraphraſte. Hic enim (*in Elem. Juris Nat. & Gent. c. 6. §. 10.*) diſſerens de reparatione alieni damni, ex illo deducit, quod qui malum conſilium alteri dat, unde proximis damnum emergit, peccet quidem, ſed tamen ad compenſationem damni minime teneatur, quia, ut damnum neceſſario fieret, non effecit: quod Puffendorfio prorſus affricatur, cum ipſe alibi oppoſitum palam docuerit. Item, ſtatuente Puffendorfio, adulterium, & malitioſam deſertionem ſufficere ad divortium & diſſolutionem matrimonialis vinculi, idem Kemmerichius (*ib. c. 2. §. 6.*) hæc alia ſuperaddit impedimenta, videlicet conjugum inimicitias capitales, ſterilitatem, mores alterius intolerabiles. Lepidum vero eſt, aut ſi mavis inſanum, quod in hujuſmodi materia ex ſecundis Thomaſii curis adnotavit Fleiſcherus (*in Inſt. Jur. Nat. & Gent.*) quia alia præterea comminiſcitur impedimenta, nempe Chriſtum Dominum, dum apud Matthæum (*c. 5. & 19.*) adulterium dumtaxat memoravit tamquam cauſſam dimittendi uxorem, quam dimiſſionem ipſe non pro ſolo divortio quoad thorum accipit, ſed pro ſolutione matrimonialis nexus, contra conſtantem Catholicæ Eccleſiæ doctrinam in Trident. Conc. (*ſeſſ. 24. de Matr. can. VII.*) expreſſam; Chriſtum, inquam *non fuiſſe Legiſlatorem, ſed merum Doctorem*.

22. Compendii cauſſa indicantur tria generalia motiva, oſtendentia ſcabiem valde cavendam, quæ Proteſtantium operibus ineſt.

22. Quicunque univerſa hæc, quæ circa Proteſtantium commentationes de Naturali Juriſprudentia obſervavimus oculo purgato voluerit perpendere, procul dubio agnoſcet, eaſdem generatim & indefinite acceptas & valde mendoſas eſſe, & plenas periculi; quamvis periculum fortaſſe non omnes, uti par eſt, animadvertant, qui eas verſant diurna nocturnaque manu; atque, ut anacephalæoſi quadam cuncta breviter perſtringamus, hoc multiplici nomine tales judicandas exiſtimo. 1. Quia ex calamo prodierunt Acatholicorum Auctorum, qui continere ſe nequeunt, quin (ut in Puffendorfio palam deteximus *num. 18.*) ſuarum ſectarum virus diffundant ſubnata occaſione, & oppoſitam Catholicæ Eccleſiæ doctrinam aut clanculum vellicent, aut manifeſto coarguant. 2. Quia ad unum concordes videntur (ut in poſteriore parte Articuli III. oſtendemus) in ea tuenda hæreſi, quæ ſupponit liberum hominis arbitrium contagione Adamitici peccati exſpiraſſe quoad illas ſaltem actiones, quæ ad genus moris, & ad ordinem ſupernaturalem pertinent: unde principium extat omnis morum corruptelæ, adeoque & ipſius moralis Diſciplinæ pernicies. 3. Quia plerique Tractationes ſuas ad ſolius humanæ rationis ſæpe caligantis trutinam exigentes, non niſi temporariam præſentis vitæ felicitatem, & externa hominum officia ſpectant; qui ſcopus, ac methodus, præterquamquod hominem naturalia jura ſcire cupientem quoad medietatem ſolum informant, poſſunt item cauſſam præbere multis variiſque deceptionibus circa reliqua officia, quæ ſolius revelatæ doctrinæ adminiculo vel abſolute, vel perfecte percipiuntur.

23. Aliud motivum ferme generale adjungitur ad eundem finem.

23. Demum 4. Quia inter plurimos errores, quos in particularibus Juris Morumque materiis ſovent Proteſtantes conſenſu ferme unanimi, duo præſertim numerantur, qui ſunt magnæ amplitudinis, & innumeras humanæ vitæ actiones, ſi in praxi habeantur pro norma, inficere poſſunt. Unus Simulationes, Falſiloquia, Æquivocationes reſpicit, a quibus abeſſe putant (*n.* 17.) formalem malitiam mendacii, quotieſcumque noſtræ aut alienæ utilitati promovendæ inſerviunt. Quod quam late pateat in tanta mentiendi proclivitate, & occaſionibus fere continuis, nemo non videt. Alter ad Uſuras refertur, quas pariter adeo pervagatas eſſe liquet, ut iis ſolum concludantur limitibus, quibus humanum ac civile finitur commercium. Nimirum ex mutuo licite honeſteque percipi poſſe a mutuantibus lucrum aliquod moderatum, quoties Chriſtianæ Caritatis regula non obſtat, nec ſtatuta municipalia Regionum vetant, Calvini præſertim gregales, ac plures etiam ſeu Lutheranæ, ſeu aliarum Sectarum novarum Scriptores paſſim ſuſtinent; cujuſmodi ſunt potiſſime Molinæus, Salmaſius, Broederſenius, (*a*) Gronovius, Noodt, Heinigius, Barbeyrac, quæ opinio & Juri qua naturali quave Divino, & communi perpetuæque doctrinæ Eccleſiæ e diametro repugnat; hinc enim edocemur *uſuram eſſe, quodcumque ſorti accedit, ſive pecunia, ſive eſca, ſive veſtis ſit* (ut inquit S. Ambroſius *lib. de Tob. c.* 14.) ſive quid aliud pretio æſtimabile, deſcendendo uſque *ad aquæ guttam*, ſicut in Sabaudiæ Senatu Vir Sapiens edixit, referente Cl. Honorato Leotardo in Opere de Uſuris. Quare merito Benedictus XIV. Pontifex Summus, omniumque ſæculorum memoria digniſſimus, ubi advertit quorumdam etiam Orthodoxorum patrocinium acceſſiſſe tam deſperatæ cauſæ, illam penitus dejecit (*in lib.* 10. *de Syn. Diœc. c.* 4. *atque in Litter. Encycl. ad Epiſc. Ital.* 1. *Nov. an.* 1745.) declarans, ac definiens, omne auctarium, quod ultra ſortem recipitur *præciſe* vi mutui, ac ſecluſo legitimo titulo *ejus quod intereſt*, fœneratitia labe fœdari.

24. Commendatur provida ſolertia Benedicti XIV. in præſecandis extirpandiſque erroribus Catholicæ Doctrinæ contrariis.

24. Haud minori vigilantia ac zelo tuendi avitam Eccleſiæ Doctrinam idem Pontifex Maximus (*in Conſtit.* Deteſtabilem 10. *Nov. an.* 1752.) ſollemniter proſcripſit Propoſitiones varias, exitioſæ & toties ab Apoſtolica Sede anathematizatæ Duellorum licentiæ faventes, quas nonnulli Theologi Catholici diſſeminabant honori magis fucato, quam ſolidæ veritati velificantes. Harum itidem diagramma aliquod jam expreſſerant Proteſtantes in ſuis de Naturali Jure ſcriptionibus, ut patet conferenti ambas poſtremas cum iſto theoremate, quod inter alios Weberus, & Kemmerichius poſuere Puffendorfium enucleantes (*Lib. de Off. Hom. & Civ. c.* 5.) *Duella in ſtatu naturali non ſunt injuſta, ſi ad reparationem damni tendant*. Exinde magis clareſcit, ad quos tandem ſcopulos allidant evanidæ illæ ſanctiones juſti honeſtive naturalis ab iis prodeuntes, qui ſive ad vitandam Juriſprudentiæ Naturalis cum reliquis facultatibus confuſionem, ſive alias ob cauſſas, fidunt humanæ rationi, ſepoſita auctoritate vere Theologica, cujus eſt imbecillitatem ipſius rationis ſuſtentare, ac defectus ſupplere. Deprehenditur etiam ex dictis ſplendidum diſcrimen Eccleſiæ Romanæ a prophanis Hæreticorum Synagogis. Nam apud iſtas error ſemel exortus ſerpit ut cancer, illæſus adoleſcit, magiſque roboratur. Illa vero, erroris incunabula perſcrutando, eumdem ne increſcat & prævaleat, tam in hoſtibus execratur, quam in filiis corrigit; quia reipſa mater, non noverca.

25. Sic reprehendendi Hæretici, & Gentiles Auctores, ubi in culpa ſunt, ut non ſint defraudandi ſuis laudibus ob alios titulos.

25. Porro dum calamum hucuſque acuimus adverſus Proteſtantes Scriptores, non illuc collimavit aut animus, aut ſermo noſter, ut eoſdem vel univerſim traduceremus, quaſi nil bonæ frugis protulerint in ſuis commentationibus, vel ea laude ſpoliaremus, quam apud eruditos nacti ſunt ob curas, & labores excolendæ naturali Juriſprudentiæ impenſos, vel malo conſilio videantur nobis conſtituiſſe peculiarem Diſciplinam ad Jus naturæ, & Gentium explanandum. Sunt hæc omnia ab animo noſtro prorſus aliena, cum unicuique quod ſuum eſt, libentiſſime tribuamus. Hanc ipſam ob cauſſam, etſi Philoſophos Ethnicos gravium errorum, & criminum inſimulaverimus (*num.* 12. & 13.) haud inficiamur tamen multa ab iiſdem valde congrua

(a) *Recens Scriptor aliquibus fortaſſe incognitus, qui, etſi in fronte ſui voluminis* De uſuris licitis & illicitis, *an.* 1743. *excuſi Batavis formis ſine deſignatione loci*, Paſtorem *ſe dicat* Romano Catholicum, *re ipſa tamen tutatur eorumdem Hæreticorum doctrinam, juxta declarationes iteratas Pontif. Sum.* Bened. XIV. *omnino pravam, & commentitiam. Ad perſonam, fidemque ejus quod attinet, characterem nullum deſigno; ſed utramque Eccleſiæ, ac Dei judicio relinquo. Cæterum inſcriptionem illam aperti mendacii redarguit eruditus Veronenſis Petrus Ballarinus in vindiciis præclari ſui operis:* De jure naturali & Divino circa uſuras (c. 1. n. 4.) *aſſeverans Paſtorem fuiſſe Ultrajectinæ Eccleſiæ, quæ vere Schiſmatica eſt, fautrixque Janſenianæ hæreſeos.*

grua ac præclara morum præcepta tradita fuiſſe. Unde D. Auguſtinus (*De Civ. Dei l.* 8. *c.* 8. & 11.) Platonicos prolixe commendavit præſertim, quia *intelligentiam habuerunt, quæ Chriſtianæ Scientiæ propinquavit*: eamque laudem Stoicis pariter dedere S. Gregorius Nazianzenus ad Eudoxium ſcribens, & illius diſcipulus S. Hieronymus, teſtantes *ipſos cum noſtro dogmate in pleriſque concordaſſe*.

26. Illud in Proteſtantibus minime tolerandum, quod a religionis revelata doctrina penitus abſtrahant Naturalem Juriſprudentiam.

26. Quæ nos unice ſentimus, contendimus, mentibuſque ſtudioſæ Pubis altiſſime impreſſa percupimus (ne forte immodico novæ ac tantopere decantatæ Facultatis amore illecta in pernicioſorum errorum ambages incaute prolabatur, ac moribus ſubinde depravetur) ſunt potius ſequentia hæc. Nimirum etſi commendanda, & imitanda non videatur illorum Magiſtrorum methodus, qui in Philoſophicis tradendis Theologicas doctrinas paſſim infarciunt, propterea quia ſingularum ſcientiarum oportet ſervare divortia, nec unam alteri temere permiſcere; nihilominus non ita a revelata Theologia ſequeſtranda morum, juriſve naturalis Diſciplina, ut piaculum credatur in ſtatuendis iſtius placitis illam conſulere, atque ex illa etiam, enata opportunitate aut neceſſitate, quidpiam aſſumere, quo iſtius vel obſcuritates eliquentur, vel difficultates tollantur, vel emendentur nœvi, vel ſuppleantur defectus. Quantumcumque enim Philoſophos & Juriſconſultos agere velimus, Chriſtiani tamen eſſe nunquam ceſſamus; proinde æquum eſt, ut ſapientiæ ac juſtitiæ præcepta non ad ſolam naturalis rationis libellam, ſed potiſſimum ad Religionis normam exigamus, ne otioſa aut ludicra in nobis ſit tanti nominis profeſſio.

27. Reſpiciendam, & conſulendam identidem revelatæ Theologiæ doctrinam a Chriſtianis Tractatoribus ſeu Ethices, ſeu Juriſprudentiæ, fatetur ex Proteſtantibus Boeclerus, *Lutheranus.*

27. Quali quantoque jure nos talia exigamus, ipſimet inimici ſint judices, quorum teſtimonia juvat hic ſubnectere. Ad Boeclerum, & Fortſchium Lutheranæ profeſſionis homines appellamus, quorum ambo prudenti conſilio novas adornarunt editiones aureorum Librorum D. Ambroſii *de Officiis*. Boeclerus (*in Præf. edit. Argentin.*) ſic loquitur. *Certe ad conſummandam officiorum diſciplinam, non ſufficit a gentilibus dumtaxat tradita condiſcere, ſed omnino altius aſcendendum eſt, quia nobis, qui de Chriſto nomen gerimus, non licet aliter bonos viros eſſe, quam ut ſimul boni Chriſtiani ſimus (neque enim actionum ac vitæ finis extra ejus voluntatem ac leges, cui vivimus, & in quo vivimus, conſtitui poteſt). Itaque ex puriſſimis Theologiæ fontibus interpretatio officii; in quo ratio ſibi relicta ſubinde deficit, aut hebeſcit, ſuppleri debet. Quam in rem egregius eſt Ambroſii noſtri labor, ſæpeque eo nomine a me commendatus.*

28. Id ipſum calculo ſuo confirmat Fortſchius, *pariter Lutheranus.*

28. Fortſchius vero (*Diſſert.* 1. *in Offic. Ambr.* §. 11.) hæc habet: *Fontes, unde rationes probandi & demonſtrandi petit Auctor, ſunt partim lumen Naturæ, partim Scripturæ. Quamquam enim rectæ rationis decreta certitudine ſua nitantur, ut pote principiis primis practicis, & nobiſcum natis innixa; in illorum tamen adplicatione facilis eſt aberratio, & quam infida ſit ratio poſt lapſum, quamque lubrica etiam circa ipſa principia practica, vel ex eo judicari poteſt, quod integræ Gentes illorum vim praxi legumque conſtitutione contraria deſtruxere: nec moratiores, quas vocant, gentes in incorruptum Legis Naturæ, quæ principia illa practica complectitur, trahi poſſunt teſtimonium. Exempla collecta videas apud Georgium Calixtum de Theol. Moral. c. de Legibus. Veriſſimum quoque eſt Seldeni judicium: Gentes Populoſque ſimiles interdum invicem mores non paucos, interdum vero plane contrarios amplexos eſſe etiam in rebus, circa quas Jus Naturæ ſeu hominum commune verſari ſolet (velut in conſanguineorum coitu, liberis exponendis, cæde humana, conjugiis aliis) eoſque parili ratione mutaſſe, revocaſſe, ac pro libitu atque cæca & temeraria cupiditate novaſſe.*

29. Continuatur ſermo ejuſdem Fortſchii, *contextus ex graviſſimis Catholicorum Doctorum teſtimoniis.*

29. Pergit eodem loco. *Divinum Numen ſumme providum humano generi de certiore agendi regula proſpexit, quam hactenus recta ratio mortalium ſe præſtiterat, ac propterea Naturæ Leges peculiari revelatione repetit, ſanxitque... Fide igitur ac peculiari Dei diſciplina, ideſt, Revelatione opus erat, quæ fluctuanti rationi ſuccurreret, eidem clariorem lucem adderet, & refractarios motus Divini Spiritus efficacia compeſceret ſuo modo; adeoque animus in doctrina de Officio certius redderetur, & immotus. Recte proinde Tertullianus lib. de Anima c.* 1. *ait: cui veritas comperta ſine Deo, cui Deus cognitus ſine Chriſto, cui Chriſtus exploratus ſine Spiritu Sancto, cui Spiritus ſanctus accommodatur ſine fidei Sacramento? & Auguſtinus, lib.* 3. *contr. Academ. c.* 6. *cum Alipio colloquens inquit: Quis verum poſſit oſtendere, abs te Alipi dictum eſt, a quo ne diſſentiam magnopere mihi laborandum eſt. Etenim Numen aliquod aiſti ſolum poſſe oſtendere homini, quid ſit verum, cum breviter tum etiam pie: &* (§. 15.) *Itaque valde nobis placet illud Ludovici Vives judicium: tutius hauriri Officia de Chriſtiano pectore manantia quam de Gentilitio: lib.* 1. *de Tradend. Diſcipl. Non quod exiſti-*

mem

mem Ariſtotelem vel Ciceronem ſcholis eliminandum eſſe ; ſed quod conſultum , immo neceſſarium ducam , ut illorum præceptis & decretis addatur Chriſtiana regula ad gravitatem , ſupplementum veritatis , morumque ſanctitatem fundandam . Conjunctionem ſcholis ſuadeo , non confuſionem , ne totum mutiletur in diſcentis damnum , cum pars aufertur , Philoſophiæ & Ordinis cauſſa , ut ajunt .

30. Præclara ipſius Fortſchii teſtificatio de Morali Doctrina , & methodo veterum SS. Patrum , præſertim Ambroſii .

30. Totam vero iſtam rem ad Sanctorum Patrum exempla referens ita ſcribit (§.7.) *Pauciſſimi ſunt , qui de veterum Eccleſiæ Doctorum ſcientia morali , & pia praxi cogitant : qui tamen eclectico quodam conſilio , quicquid pretioſi fuit apud Gentiles , collegerunt , gravi judicio & eſticriſi limarunt , ad normam veritatis examinarunt , & ad Chriſtianam diſciplinam ita transtulerunt , ut ex hac illud perficerent atque corrigerent , hanc vero viciſſim ex illo illuſtrarent ſuo modo ,* (Ac de D. Ambroſio nominatim § 11. & 14.) ſubdit : *Ambroſius admirabilis eſt artifex , qui paſſim in hoc opere mira quadam temperie Luminis Naturalis & Scripturæ Sacræ radios miſcet , nunc hanc ex illa illuſtrat , nunc illam ex hac confirmat . . . Utroque & Ariſtotele , & Cicerone ſublimior , qui inſtar Commentatoris Chriſtiani eſt . Conſtituerant illi prudentiæ rationes partim ad Philoſophiæ ſubtilitatem , partim ad ſocietatis regulam , & privatum uſum . Noſter vero altius progreſſus Philoſophiam plane divinam ac cæleſtem tradit .*

31. Depellitur querela multorum Novatorum , quæ in putidam degenerat calumniam , ſi ad Catholicos Theologos abſolute , & univerſim referatur .

31. Quod ſi hæc omnia , quæ veriſſima , plane ſunt ab ipſis Lutheranis acri judicio detecta , & laudabili confeſſione prædicata ; ecquis jam non videt , valde importunas , & iniquas eſſe plurimorum aliorum Proteſtantium querimonias adverſus Doctores Eccleſiaſticos , & Scholarum præſertim noſtrarum Theologos ; quod ſcilicet in Moralibus pertractandis , ubi maxime Peripatetica Philoſophia fuit cum Theologia Sacra conjuncta & ferruminata , temere permiſcuerint Naturalem Juriſprudentiam , Ethicenque cum revelatis Diſciplinis , & confuſionem induxerint officiorum , quæ Hominis ſunt , & Chriſtiani . Mirandum , quod auctorum partes ſibi arrogent , qui rei vel maxime exiſtunt methodi vitioſiſſimæ hactenus a nobis deſcriptæ & ſugillatæ ! Obmurmurent iſti , quantum volunt ; teneant intrepide Orthodoxi Tractatores omnes ſeu Practicæ Philoſophiæ , ſeu Moralis Theologiæ , præmonſtratam ab Tertulliano , Ambroſio , Auguſtino , aliiſque Eccleſiæ Luminaribus tum docendi , tum ſcribendi rationem , quæ vere decet Chriſtianos ſapientes , atque agendæ bonæ vitæ , beatæque adipiſcendæ tuto inſervit .

32. Tum in Dogmaticis , tum in Moralibus Diſciplinis ſervanda Fidei , & Rationis concordia eo , quo par eſt modo .

32. Itaque a Catholicis noſtris Scholis procul faceſſant , ſive dum Fidei dogmata declaranda , ſive cum morum regulæ conſtituendæ ſunt , adverſæ , turbulentæ , inſanæ illæ *Rationalium & non rationalium* factiones , nuper in Hollandia apud Acatholicos exortæ . Omnino perſuaſione noſtra certiſſima unus idemque Deus & Pater luminum eſt , qui nobis & rationem indidit , & religionem manifeſtavit . Ex quo conſequitur ut neutra alteram penitus excludere aut elidere , ſed utraque potius ſuo modo mutuam ſibi operam præſtare debeat , in Diſciplinis qua naturalibus quave Sacris . Id autem ut contingat citra præjudicum germanæ methodi in tradendis ſcientiis tenendæ , curabunt Magiſtri vere docti , prudentes , exercitati .

33. Superius a nobis dicta poſſunt inſervire ad tuendam Doctrinam divinitus Revelatam , *ſubindeque ad firmandam Sacrarum Scripturarum auctoritatem .*

33. Quæ (*a n. 10. huc uſque*) diſſeruimus , ut multiplex Philoſophiæ , ac Theologiæ moralis diſcrimen aperiremus , ſimulque modum & convenientem & proficuum interpretandi Naturalem Juriſprudentiam vindicaremus adverſus Heterodoxos Scriptores in Septentrione famigeratos , eadem in unum recollecta argumentum perquam accommoda evadunt ad *utilitatem* , ac *neceſſitatem* demonſtrandam alicujus doctrinæ *Supernaturalis* , ſeu *Divinitus Revelatæ* , quam nunc plures *Naturaliſtæ* , Angli præſertim & Batavi , præcedentium Incredulorum veſtigia prementes mordicus recuſant admittere ; quamque Metaphyſici noſtri politiores & oculatiores ſcite defendunt in Diſquiſitione *de Dei Dominio* , ut ſcilicet viam ſternant Dogmaticis Theologis ſeſe comparantibus ad perſuadendam Antiſcripturariis extantiam , & auctoritatem Divinorum Librorum . Is enim labor in irritum cederet Theologis , niſi prius Metaphyſici evincerent , hominis religionem veram perfectamque , unde plurimum elucet ſupremi Numinis in rationales creaturas dominium , innixam eſſe fundamento ſupremæ cujuſpiam Revelationis .

34. Antiqui Doctores Scholaſtici probarunt neceſſitatem *Divinæ revelationis argumento petito ab* infirmitate *Naturalis rationis , & ab erroribus Philoſophorum Gentilium .*

34. At re quidem vera (ut jam incipiam auctoritate uti Summorum illorum virorum , quorum ducatum conſtanter ſequi deliberavi) Bonaventura , Thomas , Scotus , Richardus de Mediavilla , ac reliqui veteris Scholæ Anteſignani , tum in enarratione prologi Magiſtri Sententiarum , tum aliis in locis ſuorum Operum , concorditer provocarunt ad limitationem & imbecillitatem humanæ rationis in pervadendis veritatibus ſcitu neceſſariis , ſimulque ad plurimos ingentes errores , in quos conſtat prolapſos Gentilitatis Sapientes , ex ſolo rationis naturalis lumine de Deo , mundo , anima , beatitudine , virtutibus , affectibus , vitiis philoſophantes ;

ut

ut ſic argumento palmari adſtruerent adverſus incredulos omnes abſolutam neceſſitatem revelatæ Doctrinæ , ac Theologiæ Supernaturalis : atque hinc deducerent , immenſo Dei beneficio & maximo noſtro emolumento univerſa , & quæ pervia & quæ impervia naturali rationi ſunt , ſubjecta fuiſſe Fidei Supernaturali , ac Theologiæ revelatæ , *quæ eſt una ſcientia de omnibus rebus , & ſignis , in quantum ordinantur ad unum , quod eſt alpha , & omega* , ut ſcribit Doctor Seraphicus (*in Prolog. art. 1. q. 1.*)

35. A ſubtili Doctore accurate & perſpicue proponitur ſtatus hujus controverſiæ .

35. In primis Scotus propoſitæ quæſtionis momentoſæ ſtatum , quaſi cum noſtri temporis Naturaliſtis cominus congrederetur , ſic ad vivum expreſſit , ac poſtea nervoſe illam diſſolvit (Qu. 1. Prol.) *Utrum ſit neceſſarium ſpecialem quamdam doctrinam ſupernaturalem homini viatori revelari , quam naturali intellectus lumine aſſequi nequeat ? Varia profecto hac in re eſt Theologorum & Philoſophorum (Ariſtotelis potiſſimum , & ſequacium) opinio . Hi enim naturæ perfectionem plus quam oporteat , extollentes , ſupernaturalem negant perfectionem . Aſſerunt itaque nullam ſupernaturalem cognitionem homini pro hoc ſtatu eſſe neceſſariam ; ſed quod per cauſſas naturales , quæ ſunt intellectus , & objectum , omnem ſibi neceſſariam cognitionem conquirere poſſit . Quibus refragantur Theologi auctoritatibus , primum Sacræ Scripturæ , & Sanctorum Patrum , deinde rationibus .*

36. Idem Doctor triplicis generis momenta producit ad ſtabiliendam neceſſitatem Doctrinæ revelatæ .

36. Inter varia argumenta receptæ apud Theologos Sententiæ hæc profert . 1. Ex Scriptura : Baruch. c. 3. *Non eſt qui poſſit ſcire vias ejus (naturaliter videlicet), ſed qui ſcit univerſa , novit eam . Unde conſequens eſt , ut nullus ſapientiam hanc habere poſſit , niſi a ſciente univerſa , Deo videlicet . Proinde adnectit Propheta : Tradidit eam Jacob puero ſuo & Iſrael dilecto ſuo .* 2. Ex ratione : *Omni agenti per cognitionem neceſſaria eſt diſtincta cognitio ſui finis : atqui homo ex naturalibus nequit diſtincte ſuum cognoſcere finem : neceſſarium proinde eſt , ut ſupernaturaliter illi reveletur .* 3. Ex S. Auguſtino , qui (*lib. 18. de Civit. Dei cap. 41.*) inquit : *Quid agit , aut quo , vel qua , ut ad beatitudinem perveniatur , humana ſe porrigit infelicitas , ſi divina non ducit auctoritas ?* alludens ſcilicet *ad innumerabiles controverſias Philoſophorum diſſidentium , non de agris , & domibus , vel de quacunque pecuniaria ratione , ſed de his rebus , quibus aut miſere vivitur , aut beate :* in quibus *quidquid Philoſophi quidam inter falſa , quæ opinati ſunt , verum videre potuerunt neſcientes fuere , ad quem finem , & quonam modo eſſent iſta omnia referenda .*

37. Doctor Seraphicus claro in lumine collocat eamdem ſententiam , deſignando præcipuos Gentilium errores .

37. D. Bonaventura idem argumentum proſequitur , & illuſtrat ſequenti verborum ſerie , quæ brevitatis cauſſa ſic connexa damus , cum ſparſim , & aliis conjuncta occurrant (in ejus *Serm. 6. & 7. in Hexam.*) ubi verba Geneſ. *Vidit Deus lucem , quod eſſet bona , & diviſit lucem a tenebris* , interpretatur in hoc myſtico ſenſu , *Philoſophi antiqui in tenebris fuerunt . Ad hoc venerunt nobiles eorum , quod eſſet principium , & finis , & ratio exemplaris : ſed aliqui negarunt in ipſa prima cauſſa exemplaria rerum . Ex quo triplex intelligentia veritatis occultatur , ſcilicet veritas artis æternæ , divinæ providentiæ , & ruinæ Angelicæ . Ex quo ſequitur triplex cæcitas , ſcilicet de æternitate Mundi , de unitate intellectus , de pœna & gloria . Hi ergo ceciderunt in errores , nec fuerunt diviſi a tenebris , licet enim magna lux videretur in eis præcedentibus ſcientiis , tamen omnino extinguitur per errores prædictos .*

38. Ex grandibus Philoſophorum Paganorum erroribus deducit idem Doctor præſtantiam , & utilitatem Chriſtianæ Fidei .

38. Pergit Seraphicus . *Alii Philoſophi , qui fuerunt cultores unius Dei , qui omnia bona poſuerunt in optimo Deo , qui poſuerunt virtutes exemplares , a quibus fiunt virtutes Cardinales , videbantur illuminati ; ſed adhuc iſti in tenebris fuerunt , quia non habuerunt lucem Fidei . Unde primo poſuerunt falſam beatitudinis circulationem , ſecundo falſam præſentium meritorum ſufficientiam , tertio internarum virium falſam incolumitatem . In has tres tenebras inciderunt , quia ſine mediatore , ideſt , ſine homine Chriſto philoſophati ſunt , quem nec venturum Prophetis , nec veniſſe Apoſtolis crediderunt ; morbum neſcierunt , cauſſam ignoraverunt , Medicum , & Medicinam non agnoverunt . E contra Fides purgat tenebras , docet morbum , ſanat animam ponendo meritorum radices in Deo , cui placeat , & ſic proficit per fidem in ſpem certam per meritum Chriſti , non præſumptuoſe . Has radices ignoraverunt Philoſophi . Fides ergo ſola diviſit lucem a tenebris . Nos autem habemus lucem Fidei ; unde Apoſtolus : eratis aliquando tenebræ , nunc autem lux in Domino .*

39. Quo humanæ ſaluti , ac felicitati conſulatur , Angelicus Doctor probat , a Di-

39. Ne amicum ab amico ſeparemus , quos peculiaris amor in uno crucifixo Domino arctiſſime conglutinavit , atque ex eadem ſubinde Magiſtrali Cathedra præcones reddidit eximiæ doctrinæ , qua univerſa eruditur Eccleſia , S. Bonav. confeſtim excipiat Thomas Sanctus . Hic quæſtionem eamdem pluribus in locis pertractans ea protulit momenta pro communi Theologica Sententia , quæ cordatum

quem-

vina Revelatione maxime potendam cognitionem veritatum, ſeu Supernaturalis, ſeu naturalis ordinis.

quemlibet movent, & adigunt, ut Revelationis ſupernæ neceſſitatem, utilitatemque non utcumque admittat, ſed omnino extendat ad omne genus rerum, quas oportet homini præcognitas eſſe, ut recte operando poſſit tuto adipiſci ultimum ſuum finem. Eum ad ſcopum in primis (*lib. 1. contra Gen. cap. 3.*) diſtinguit veritates duplicis ordinis. *Quædam namque vera ſunt de Deo, quæ omnem facultatem humanæ rationis excedunt, ut Deum eſſe trinum, & unum: quædam vera ſunt, ad quæ etiam ratio naturalis pertingere poteſt, ſicut eſt Deum eſſe, Deum eſſe unum, & alia hujuſmodi; quæ etiam Philoſophi demonſtrative de Deo probaverunt, ducti naturalis lumine rationis.*

40. Plurima circa Deum, reſque Divinas ſunt Fide indubia a nobis tenenda, etſi naturalem mentis noſtræ vim exſuperent.

40. Quoniam de iis veritatibus, quas naturalis ratio aſſequitur, nullum exiſtit dubium, ad aliarum dumtaxat rationis captum tranſcendentium extantiam comprobandam adverſus incredulos naturaliſtas varia ſubnectit argumenta, quorum poſtremum illud eſt. *Quod autem ſint alia intelligibilia Divinorum, quæ humanæ rationis penitus excedant ingenium, manifeſte apparet ex defectu, quem in rebus cognoſcendis quotidie experimur. Rerum enim ſenſibilium plurimas proprietates ignoramus, earum proprietatum, quas ſenſu apprehendimus, rationem perfecte in pluribus invenire non poſſumus. Multo igitur amplius illius excellentiſſimæ Subſtantiæ tranſcendentis omnia intelligibilia humana ratio inveſtigare non ſufficit. Huic etiam conſonat dictum Philoſophi in l. 2. Metaphyſ. aſſerentis, quod intellectus noſter ſic ſe habet ad prima entium, quæ ſunt manifeſtiſſima in natura, ſicut oculus veſpertilionis ad Solem. Huic etiam veritati Sacra Scriptura teſtimonium perhibet. Dicit enim* Job. c. 36. *Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram. Non igitur omne, quod de Deo dicitur, quamvis ratione inveſtigari non poſſit, ſtatim quaſi falſum eſt abjiciendum, ut Manichæi, & plures infidelium putaverunt.* Quod quidem noſtro tempore *Sociniani* præſertim contendunt, ſtatuentes pro Fidei regula humanam rationem; ſcilicet ut nihil reapſe credant, & veterum Hæreſiarcharum errores poſſint pro arbitrio ſuo aſſumere, & ſimplicioribus glaucoma offundere ſua vana Chriſtianæ Religionis profeſſione.

41. Multiplex aſſignatur ratio evincens, utilem & neceſſariam fuiſſe Divinam Revelationem, etiam quoad veritates, quæ poſſunt naturali lumine cognoſci.

41. His præſtructis, ad utrumque genus veritatum neceſſarium fuiſſe Divinæ Revelationis lumen oſtendit (ſequentibus duobus *cap.* 4. & 5.) *Duplici igitur veritate Divinorum intelligibilium exiſtente, una ad quam rationis inquiſitio pertingere poteſt, altera, quæ omne ingenium humanæ rationis excedit, utraque convenienter divinitus homini credenda proponitur: hoc autem de illa primo oſtendendum eſt, quæ inquiſitioni rationis pervia eſſe poteſt; ne forte videatur, ex quo ratione haberi poteſt, fruſtra id ſupernaturali inſpiratione credendum traditum eſſe. Sequerentur tamen tria inconvenientia, ſi hujus veritas ſolummodo rationi inquirenda relinqueretur. Unum eſt quod paucis hominibus cognitio Dei ineſſet. A fructu enim ſtudioſæ inquiſitionis, quæ eſt veritatis inventio, plurimi impediuntur tribus de cauſſis; quidam ſiquidem propter complexionis indiſpoſitionem, quidam neceſſitate rei familiaris, quidam pigritia. Secundum inconveniens, quod illi qui ad prædictæ veritatis cognitionem pervenirent, vix poſt longum tempus pertingerent, tum propter hujuſmodi veritatis profunditatem, tum propter multa, quæ præexiguntur. Tertium inconveniens, quod inveſtigationi rationis humanæ plerumque falſitas admiſcetur propter debilitatem intellectus noſtri in judicando, & phantaſmatum permixtionem. Salubriter ergo Divina providit Clementia, ut ea etiam, quæ ratio inveſtigare poteſt, fide tenenda præciperet; ut ſic omnes de facili poſſent divinæ cognitionis participes eſſe, & abſque dubitatione, & errore.*

42. Altera apponitur valida ratio, quæ id ipſum multo magis perſuadet de reliquis veritatibus prætergredientibus ſphæram intellectus humani.

42. Proſequitur (*cap.* 5.) loquens de veritatibus alterius ſuperioris ordinis. *Videtur autem quibuſdam fortaſſe non debere homini ad credendum proponi illa, quæ ratione inveſtigare non ſufficit: cum Divina Sapientia unicuique ſecundum modum ſuæ naturæ provideat. Et ideo demonſtrandum; quod neceſſarium ſit homini divinitus credenda proponi etiam illa, quæ rationem excedunt. Nullus enim deſiderio & ſtudio in aliquid tendit, niſi ſit ei præcognitum. Quia ergo ad altius bonum, quam experiri in præſenti vita poſſit humana fragilitas, homines per Divinam Providentiam ordinantur, ut in ſequentibus inveſtigabitur, oportet mentem evocari in aliquid altius, quam ratio noſtra in præſenti poſſit pertingere: ut ſic diſceret aliquid deſiderare, & ſtudio tendere in aliquid, quod totum ſtatum præſentis vitæ excedit: & hoc præcipue Chriſtianæ Religioni competit, quæ ſingulariter bona ſpiritualia & æterna promittit; unde & in ea plurima, humanum ſenſum excedentia, proponuntur.* Similia leguntur repetita etiam in Summa (*tum part. 1. q. 1. art. 1. tum 2. 2. q. 2. art. 4.*)

43. Angelici ſemitis inhærens Richardus oſtendit hominem viatorem indigere revelata Doctrina, ut rite imbuatur veritatibus naturalis, & ſupernaturalis ordinis.

43. Demum Richardus de Mediavilla, qui ita fuit Subtilis Magiſtri diſcipulus, ut ſimul

ſimul etiam eſſet cultor Angelici, cujus propterea & ſententias ſæpe adoptavit, & mirabilem docendi perſpicuitatem feliciter eſt æmulatus (*lib. 1. q. 1. Prologi ſent.*) hæc ipſa, quæ ex D. Th. nunc audivimus, decernit, ac brevibus probat, videlicet *Doctrinam Theologicam eſſe nobis neceſſariam principaliter propter illa, quæ de Deo non poſſunt a nobis cognoſci niſi per revelationem: & ex conſequenti etiam propter cognitionem aliorum, quæ de Deo poſſumus cognoſcere per humanam inveſtigationem, & propter excitationem noſtri affectus ad efficaciorem Dei dilectionem, quæ etiam juvat intellectum ad cognitionem.* Cum autem Scoto monente (*n.* 35.) Gentiles *Philoſophi naturæ perfectionem plus quam oportet extollerent, ut ſupernaturalem perfectionem*, ac ſcientiam eliminarent; idcirco Richardus oſtendit deinceps, quidnam præſtare valeat Philoſophia tantopere decantata.

44. Aperitur, quale adjumentum ex Naturalibus Scientiis proveniat homini ordinato ad finem ſupernaturalem.

44. *Cum dicis, quod Philoſophicæ Scientiæ ſufficienter ordinant animam, quia Philoſophia, ſicut dicit Algazael, non eſt niſi ordo animæ, dico quod non eſt verum per comparationem ad felicitatem veram, & ideo ſuper Philoſophicas fuit iſta doctrina Theologiæ neceſſaria ad ordinandum animum per comparationem ad felicitatem æternam, quæ eſt felicitas ſine miſeria: & etiam multum juvat, ut anima ordinetur per comparationem ad felicitatem politicam, & pluſquam Philoſophicæ ſcientiæ: Non nego tamen, quin Philoſophicæ doctrinæ juvent illis bene utentem ad ſe diſponendum ad futuram felicitatem. Unde ex Avicenna omnes Scientiæ conveniunt in una utilitate, quæ eſt acquiſitio perfectionis humanæ animæ in effectu præparantis eam ad felicitatem futuram.*

45. Sanus ſenſus proponitur, in quo admitti poſſunt elogia Philoſophiæ apud Tullium conſignata.

45. Tum examinans elogium Tullii ajentis in Tuſculanis, *Philoſophiam mederi animis, inanes ſollicitudines detrahere, cupiditatibus liberare, pellere livores*, adeoque exterminare præcipuas duas peccatorum radices, quas D. Auguſt. ſuper Pſalm. reducit *ad amorem male inflammantem, & timorem male humiliantem*, hæc ſubdit: *Quod tu arguis per auctoritatem Tullii, Philoſophia liberat cupiditatibus, pellit timores, ſecundum quod habent impedire politicam felicitatem, de qua loquitur* Phil. lib. 1. Ethic. *& felicitatem contemplativam, quæ poteſt acquiri ex naturalibus, de qua loquitur* Phil. lib. 10. Ethic. *Quæ felicitates non ſunt felicitates niſi ſecundum quid; multis enim miſeriis ſunt permixtæ. Sed Sacra Scriptura*, adeoque etiam Theologia, quæ *Scientia eſt Sacræ Scripturæ ſubalternata* ex D. Bonav. (q. 2. Prolog.) *docet fugere cupiditates male inflammantes, & timores male humiliantes, ſecundum quod ſunt impedimenta deveniendi ad felicitatem veram, quæ conſiſtit eſſentialiter in clara Dei viſione, & perfecta ejus fruitione, & ſecuritatis perfectione, quæ felicitas ex puris naturalibus acquiri non poteſt. Et propterea magis juvatur homo per Theologiam, quam per Philoſophiam tantum.*

46. Extant peculiares notæ Doctrinæ divinitus revelatæ. Harum ope conſtat, illam contineri in Codice Biblio, adeoque a ſola Eccleſia Chriſtiana, & Catholica proponi.

46. Jam vero ſatis non eſt perneceſſarias credere homini ad beatitudinem ſupernaturalem ordinato ſupernas Dei revelationes tum circa finem ultimum, tum circa media eidem aſſequendo neceſſaria, niſi quæ quales illæ ſint, & ubinam reperiantur expreſſæ, præterea ſciatur. Plures namque prophanæ Nationes, & Sectæ nefariæ poſſunt numerari, quæ illas jactitant, cum tamen reapſe non niſi aut dæmonum figmentis, aut hominum deliriis adhæreant. Ad evitandam in re iſta deceptionem omnem certa quædam ſigna attendi debent, quæ veram Divinamque revelationem tuto demonſtrant, atque a falſa quacunque ſecernunt. Solent ea a noſtratibus Theologis appellari *motiva credibilitatis*, ſeu rationes ad Fidem inducentes ſanæ mentis hominem; cumque (ut iidem opportuno loco accurate demonſtrant) ſolis illis Canonicis Scripturis aptari queant, quas ſervat Chriſtiana & Catholica Eccleſia: exinde diſcimus Doctrinæ divinitus revelatæ ſeriem in hujuſmodi Scripturis comprehenſam eſſe; adeoque ſupernaturalem Dei Religionem penes eum dumtaxat hominum cœtum extare, qui Eccleſiæ ipſius magiſterio edocti talibus credunt Scripturis, uti ſunt omnes illi, quibus, ut ait *S. Pacianus* (*epiſt. 1. ad Symphorianum*) *Chriſtiani nomen eſt, Catholici vero cognomen*, videlicet Romanæ Communionis Fideles.

47. Recenſentur ex Scoto octo præclara indicia Divinæ Revelationis in Sacris Scripturis expreſſa.

47. Prædicta Divinæ revelationis ſigna ſoli Sacræ Scripturæ aptiſſime convenientia Scotus præ cæteris ingenioſe collegit, atque ad numerum octonarium revocavit (*Quæſt. 2. Prolog.*) monens, eadem inſervire poſſe *refellendis in communi innumeris hæreſibus, Sacram Scripturam, vel ejus partem reprobantibus.* Sunt autem 1. *Prænunciatio Prophetica.* 2. *Scripturarum concordia.* 3. *Auctoritas ſcribentium.* 4. *Diligentia recipientium.* 5. *Rationabilitas contentorum.* 6. *Irrationabilitas ſingulorum errorum*, qui ſcilicet in Sectis Hęreticorum, aut Infidelium extra Eccleſiam Catholicam defenduntur. 7. *Stabilitas Eccleſiæ.* 8. *Miraculorum auctoritas.* Quiſquis ſingulorum explicationem deſiderat, integram illam Quæſtionem percurrat, itemque Se-